

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIIDU-
LINE JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEK

M. A. TŠELTSOV

**KOHTU ALLA
ANDMINE**

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU 1941

Kohtuorganid on viimasel ajal täienenud uute kohtutegelastega, kel puudub veel vajalik vilumus kohtutöös.

Need seltsimehed vajavad igapäevast praktilist abi.

„Rahvakohtuniku ja Rahvakaasistuja Biblioteegil“ on ülesandeks täita lünka populaar-juriidilises kirjanduses. Biblioteek koosneb annetest, mis käsitlevad üksikuid küsimusi kriminaal-, tsiviil-, kohtu- ja teistest õiguse harudest.

NSVL KOHTU RAHVAKOMISSARIAADI ÜLELIIDU-
LINE JURIIDILISTE TEADUSTE INSTITUUT

RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEK

Sundeksemplar

M. A. TŠELTSOV

KOHTU ALLA ANDMINE

RK „TEADUSLIK KIRJANDUS“
TARTU 1941

Tõlgitud teose järgi: М. А. Чельцов, «Предание суду».
Юридическое издательство НКЮ СССР. Москва, 1939.

Tõlkija: R. Räägo.

9203

A-11726

Peatoimetaja ~~H. Kindlam~~ Vastutav toimetaja R. Räägo.
Tehniline toimetaja J. Ots. Korrektor M. Kindlam. MB
nr. 1228. Ladumisele antud 23. XII 1940. Trükkimisele antud
25. I 1941. Paberi formaat 51,5 × 73. $\frac{1}{32}$. Laotihedus 1 trpg.
26 818. Autoripoognaid 2. Trükipoognaid 3. Trükisuurus
4000 eksemplari. Trükitud Natsionaliseeritud „Noor-Eesti“
trükikojas 1941, Tartu, Kastani 38.

Hind 1 rbl. 20 kop.

М. А. Чельцов: «Предание суду». На эстонском языке.
Эгосиздат «Научная Литература», Тарту.

I peatükk.

KOHTU ALLA ANDMISE INSTITUUDI TÄHTSUS.

Peaaegu iga kriminaalasi uuritakse enne kohtulikku arutamist prokuratuuri kaastööliste — uurijate poolt või SiseRK kaastööliste — Riikliku Julgeoleku Talituse esindajate ja miilitsa poolt. Mõningaid asju uurivad eri inspeksioonide — maksu-, sanitaar-, kaubandusinspeksioonide kaastöölised. Pärast uurimise lõpuleviimist kontrollib suurema osa asjade materjale prokurör ning ainult tema poolt kinnitatuna esitatakse need kohtule. Uurimisorganid võivad vahetult kohtule esitada ainult kuriteoasju, mille eest seadus määrab karistuseks mitte üle üheaastase vabaduskautuse.

Uurimine toimub mitteavalikult, kogutud materjal ei kuulu avaldamisele. Kui uurimise teostaja või prokurör lõpetab asja enne kohut, siis ei tarvitse mitte üksnes laiad töötajate ringkonnad, vaid ka süüaluse lähemad tuttavad teada, et süüalune oli vastutusele võetud. Teine asi on kohus. Selle istungid on avalikud ja kõigile kättesaadavad. Neid kirjeldatakse ajalehtedes. Laiad töötajate ringkonnad saavad teada igast kriminaalasjast. Kui asjaarutamisel tehakse vastutuselevõetu süü kindlaks ja teda karistatakse, siis

omandab kohtuotsus suure ühiskondliku ja poliitilise tähtsuse. Ta näitab, kuidas nõukogude võim võitleb kuritegudega ja kuidas ta kurjategijaid avastab ja karistab. Ta koondab kõiki teadlikke töötajaid võitluseks kuritegevusega, ta hoiatab vähemteadlikke säärase sammude astumise eest.

Võib juhtuda, et kohus, olles asja arutanud, mõistab kohtualuse õigeks. Kui see leiab aset põhjusel, et suulisel ja avalikul asjaarutamisel selguvad täielikult säärase asjaolud, mida oli võimatu uurimisel välja selgitada, ka siis kindlustab säärane õigeksmõistev otsus meie kohtu autoriteeti. Töötajaile on selge, et nõukogude kohus on võimeline orienteeruma kõige keerulisemas asjas. Kui aga kohtus selgub, et uurimist on toimetatud mitteesjatundlikult ja lohakalt, et süüpingile asetatud isiku süüdistamiseks ei olnud küllaldast alust, siis ei rahulda õigeksmõistev otsus täiel määral ei kohtualust ega töötajaid, kes asja tunnevad. Õigeksmõistetud kohtualune on kohtuorganeile õigustatult pahane. Nende süü, lohakuse või oskamatuse tõttu tuli temal üle elada palju raskeid minusteid ülekuulamise, uurimise ja kohtus.

Võib olla, et seoses kohtu alla andmisega ta kaotas töö ja vahistati. Koguni pärast õigeksmõistmist tuleb tal enam kui üks kord meelde tuletada, kuidas ta oli „kohtu all“.

Mis puutub töötajasse, kes kohtus säärase asja arutamist pealt kuulasid, siis võib igapäev neist loomulikult tekkida kahtlus: kui küllaldase aluseta anti kohtu alla see kodanik, siis võib samal viisil kohtusse tõmmata iga ausat Nõukogude kodanikku. Kui töötajad sääraseid protsesse sageli pealt kuulaksid, langeks meie kohtu autoriteet nende silmis tunduvalt.

Nõukogude kodanikud mäletavad väga hästi seltsimees Stalini sõnu, et „kõigist väärtuslikest maailmas olevaist kapitalidest on kõige väärtuslikumaks ja otsustavamaks kapitaliks inimesed, kaadrid“, ja nad on õigustatud nõudma, et ka kohtu- ja prokuratuuri-tegelased peaksid meeles juhi sõnu ning laseksid endid oma tegevuses neist juhtida. Nad on õigustatud nõudma, et enne isiku kohtu alla andmist kaalutaks hoolikalt tema vastu kogutud tõendeid. Seepärast on kriminaalprotsessis nii suur tähtsus kohtu alla andmise instituudil.

Kohtu alla andmise all mõistame pärast asja uurimist vastavas korras tehtavat kohtu lahendit, et asi tuleb kohtus sisuliselt läbi arutada, tähendab, süüdistatava isiku üle tuleb ette pandud süüdistuse järgi kohut mõista.

II peatükk.

KOHTU ALLA ANDMINE — KRIMINAAL- PROTSESSI ISESEISEV FAAS.

Võib endale kujutella, et kohtu alla andmine usaldatakse samale organile, kes toimetab uurimist. Sel juhul oleks kohtu alla andmine nagu uurimise lõpuleviimine. Uurija ise, kes toimetab uurimist, ja prokurör, kes valvas tema tegevuse järele, toimetavad terve kogutud materjali hindamist ja otsustavad, kas see materjal on küllaldane, et süüalust kohtu alla anda. Kui on sisse seatud säärane kord, siis on uurija või prokuröri korraldus kohtu kätte andmise aktiks, mis enam ei kuulu eelkontrollimisele. Saanud asja

säärase aktiga, peab kohus selle võtma oma menetlusse ja määrama selle arutamisele koguni siis, kui kohtunikule torkavad silma uurimise puudused ja süüdistuse alusetus. Ainult kohtulikul uurimisel, avalikul istungil, kontrollinud kõik asjas olevad materjalid, võib kohus asja lõpetada või kohtualuse õigeks mõista.

Säärane kord on kehtimas mõnes kodanlikus riigis, kus kohtu alla andmine on süüdistava võimu (prokuratuuri) aktiks ja selle võimu nõudmine arutada asja on kohtule kohuslik. On selge, et säärane kord ei kaitse kodanikke aluseta süüdistuste eest. Kui süüdistav võim, kes uurimise kestel kogub süüdistusmaterjali, ise seda ka hindab, siis ei avasta seesugune endakontroll kunagi uurija poolt tehtud vigu. Kapitalistlikes maades pole kodanlus huvitatud õigest kohtu alla andmise korraldamisest, sest et suurem hulk kohtualustest on seal töötajad.

Ainult Nõukogude Liidus, kus isiku õiguste kaitse on kindlustatud Konstitutsiooniga, on õigel kohtu alla andmise küsimuse lahendamisel erakordne tähtsus. Säärane küsimuse lahendus peab kaitsma Nõukogude kodanikku aluseta kohtu alla andmise eest, teiselt poolt peab ta looma olukorra, et ükski tõeliselt süüdlane ei pääseks kohtu alt. Seepärast tuleb kohtu alla andmisele vaadata mitte kui uurimisorgani poolt uurimise lõpuleviimise toimingule, vaid kui iseseisvale kriminaalprotsessi järgule (faasile). Selle ülesandeks on kontrollida küsimust, kas on küllaldaselt põhistatud kodanikule esitatud süüdistus, et teha teda kohtualuseks.

Nõukogude kriminaalkohtu ajaloos on kestvalt juba esimestest kohtudekreetidest peale kohtu alla

andmist vaadeldud protsessi iseseisva faasina: kodanikule esitatud süüdistuse põhjustust kontrollis kohus korraldaval istungil. Alates 1927. a. kaotati reas liiduvabariikides protsessi lihtsustamise mõttes korraldavad istungid ära. Kohtu alla andmine neis asjus, mida uuris uurija, läks prokuröri kätte, ja uurija kätte asjus, mida uuris miilits.

Säärane protsessi lihtsustamine osutus väga kahjulikuks. Uurijad, kes olid koormatud oma otsese tööga, lähenesid küllaldase kriitikata miilitsa poolt toimepandud uurimistele ja kinnitasid viimaste poolt esitatud süüdistuskokkuvõttes ilma küllaldase aluseta. Prokurörid omakorda andsid liiga kergelt kodanikke kohtu alla nendele alluvate uurijate materjalide põhjal. Selle tagajärjel sattus kohtuistungile palju halvasti uuritud asju. Kohtud pörkasid kokku rohkearvuliste uurimise lünkadega ja ebaõigelt esitatud süüdistustega. Neil tuli kas saata asi täiendavale uurimisele või süüdistuse täieliku alusetuse korral mõista kohtualused õigeks. Suur hulk õigeksmõistvaid otsuseid ja täiendavale uurimisele saadetud asju näitas, et uurimisorganite tegevus ei ole rahuldav ja kohtu alla andmine ei ole õigesti korraldatud.

Partei XVII kongressi nõudmiste valgusel kerkis nõukogude õigusemõistmise organite ees ülesanne tõsta teravalt kogu töö kvaliteeti. 1934. a. aprillis konstateeris esimene üleliiduline kohtu- ja prokuratuuritegelaste nõupidamine oma resolutsioonis, et „tähtsaimaks vahendiks prokuratuuri vastutuse tõstmiseks uurimise kvaliteedi eest on kohtu osavõtul teostatav eelkontroll vastutusele võtmise põhjendatuse üle.

Pärast üleliidulist nõupidamist tegi rida NSVL Ülemkohtu pleenumi määrusi kohuseks kõigi kohtusse saabuvate kriminaal-asjade viimise ettevalmistavale istungile nende eelarutamiseks. Samal ajal kohustas rida NSVL prokuröri ringkirju prokuröri, kes esitas asja kohtusse, osa võtma kohtu ettevalmistavast istungist ja esinema seal asja ettekandjana.

Kuid seadus, mis käsitas kohtu alla andmist, s. t. vastavad Kriminaalprotsessi koodeksi paragraafid, jäi reas liiduvabariikides muutmata. Kui pöörduda näiteks VNFSV KrPK § 234—236 teksti poole, siis võib teha järelduse, et rahvakohtunik viib asja ettevalmistavale istungile ainult siis, kui ta avastab uurimismaterjalides ilmseid vigu ja lünki. Teistel juhtudel määrab ta asja ilma ettevalmistavale istungile viimata kohe arutamisele.

Säärane järeldus oleks ebaõige. NSVL Ülemkohus, kes on kõrgeimaks kohtu järelevalve organiks, tõlgitses oma 54. pleenumil VNFSV KrPK § 236 (ja teiste liiduvabariikide KrPK vastavaid paragraafe) selles mõttes, et iga kriminaalasi tuleb viia ettevalmistavale istungile.

Kui enne Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmist võis veel ühel või teisel määral arutada, kumb kohtu alla andmise süsteem on parem, siis on nüüd see küsimus, kuigi kaudselt, lahendatud Konstitutsiooniga ja hiljem NSVL, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadusega.

Konstitutsiooni § 112 määras põhiprintsiibina, et kohtunikud on sõltumatud ja alluvad ainult seadusele. Sellest järgneb, et uurija ja prokuröri korraldused süüaluse vastutusele võtmise küsimuses, tema tegevuse kohta ühe või teise paragraafi rakendamisel

(kvalifikatsioon) ja lõppeks kohtu alla andmisel ei evi kohtule kohuslikku jõudu. Ainult pärast materjalide kontrollimist ja olles veendunud, et need korraldused vastavad seaduse nõuetele, võib kohus asja oma menetlusse võtta ja teda sisuliselt läbi vaadata.

Lähtudes sellest põhimõttest määras 16. aug. 1938. a. NSVL Ülemnõukogu teise istungjärgu poolt vastuvõetud NSVL liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse § 27, et rahvakohus kinnitab enne asja arutamist prokuröri poolt kohtuistungile esitatud süüdistuskokkuvõtte. Süüdistuskokkuvõttega mitte nõustudes on rahvakohus õigustatud asja tagasi saatma prokurörile täiendavaks uurimiseks või asja lõpetama, kui selleks on olemas küllaldased alused.

Selle paragraafi vastuvõtmisega kinnitas seadusandja lõplikult, et kohtu alla andmine moodustab nõukogude protsessis protsessi iseseisva faasi. See seisneb enne asja sisulist arutamist kohtu poolt materjalide kontrollimises ja süüdistuskokkuvõtte kinnitamisest, tingimusel, kui on küllaldaselt tõendeid vastutusele võetud isiku süüdistamiseks. Ilma kohtu kinnitamiseta ei oma süüdistuskokkuvõtte kohtu alla andmise akti jõudu.

Kohtu alla andmise küsimuse lahendamine on raskendatud seega, et praegu kehtiv koodeks ei määra ettevalmistava istungi kindlat korda. See kord on osalt reguleeritud NSVL Ülemkohtu pleenumi määrustega ja NSVL prokuröri ringkirjadega, osalt on ta arendatud kohtupraktikaga, mis on lähtunud NSVL Konstitutsiooni § 111-st. Me käsitleme edaspidises arutluses mõlemaid kohtupraktika allikaid kohtu alla andmise küsimuses.

III peatükk.

KOHTU ALLA ANDMISE INSTITUUDI ISEÄRASUSED.

Sotsialistlik demokratism on meie kohtu kui sotsialistliku tööliste ja talupoegade riigi kohtu põhiprintsiibiks. Kokkukõlas NSVL Konstitutsiooniga toimub asjade arutamine kõigis kohtutes rahvakaasistujate osavõtul. NSVL, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seadus kriiputab alla, et kohtus kohuste täitmisel omavad rahvakaasistujad kõiki kohtuniku õigusi. Seepärast võtavad ka sellest istungist, mida enne nimetati korraldavaks, nüüd ettevalmistavaks istungiks ja mis lahendab kohtu alla andmise küsimuse, rahvakohtuniku kõrval osa temaga ühesuguseid õigusi omavad rahvakaasistujad. Nagu kohtuistungitki, juhib ka ettevalmistavat istungit rahvakohtunik, kuid protsessuaalsed küsimused, mis tekivad asja arutamisel, lahendab terve kohtukoosseis häälteenamusega.

Kuid mitte üksnes kohtukoosseisus, kes lahendab kohtu alla andmise küsimust, ei avaldu nõukogude protsessi demokratism. See määrab kogu asjaarutamise käigu, selle korra, küsimuste sarja, mis kuulub kohtu kontrollile, ja lõppeks ka istungi osalised.

Peatume järjekorras kõigil neil momentidel. Suurema selguse saamiseks pöördume mõningate põhiliste erinevuste juurde, mis on uurimise ja kohtuistungiga vahel. See aitab meil lahendada ettevalmistava istungi vormi küsimust. Uurimine toimub valjult salaja, eriti alguses. Kogudes üksikuid veel mitte selgeid tõendeid, ei avalda uurija neid kuriteos kaht-

lustatavale, ta ei tee seda isegi siis, kui see on süüalusena vastutusele võetud.

Uurimise saladus lakkab olemast saladuseks süüalusele sellest momendist peale, kui uurija tunnistab materjalide kogumise lõpuleviiduks. Kuid ka siis, kokkukõlas praegu kehtivate liiduvabariikide Kriminaalprotsessi koodeksitega, võib süüalune ainult isiklikult tutvuda asja materjalidega ja paluda uurijat neid täiendada. Uurija keeldumise peale võib ta kaevata prokurörile, kuid ta ei või pöörduda kaitsja abi poole ja volitada teda asjaga tutvuma ja avaldama uurijale vastavaid taotlusi või andma kaebusi uurija peale prokurörile.

Seega jääb uurija (kaebuse juhul tema peale prokurör) siin asja peremeheks. Süüalune võib teda ainult paluda sooritada üks või teine toiming. Uurija on õigustatud neid tagajärjeta jätma, kui ta need alusetuks tunnistab.

Vastandina kirjeldatud olukorrale omandab kohtualune kohtuistungil väga suured õigused. Ta ei ole enam mingisuguses olenevuses prokurörist. Oma protsessuaalsete õiguste poolest asjas loetakse ta üheväärseks prokuröriga; et aga Stalinlik Konstitutsioon tagab õiguse kaitsele, siis, kutsunud või saanud kohtu poolt määratud kaitsja-advokaadi, võib kohtualune faktiliselt kasutada kõiki oma protsessuaalseid õigusi võrdselt prokuröriga. Siin toimub nende vahel avalik võistlus, kõigi vaidluse all olevate protsessuaalsete ja sisuliste küsimuste lahendamine kuulub aga kohtule. Seejuures kontrollitakse iga asjas olev tõend kohtu avalikul istungil: kuulatakse üle kohtualused, tunnistajad ja eksperdid, vaadeldakse asitõendeid, avaldatakse dokumendid.

Kõik need jooned, mis eristavad kohtuistungit uurimise faasist, on seletatavad kohtuistungis ülesannetega: otsustada kõikide tõendite alusel, arvestanud demokraatlikke õigusemõistmise tagatisi, kohtualuse süü küsimus ja kuulutada see otsus avalikult vabariigi nimel kohtu lõpliku järelalusena, määrates süüdimõistetule kindla karistuse või mõistes kohtualuse õigeks.

Ajaliselt on uurimise ja kohtuistungis vahel asetsev kohtu alla andmine vahepealne ka oma ülesannete poolest. Ühelt poolt on see rea asjade läbivaatamine kohtu poolt, seega kohtulik arutamine. Teiselt poolt ei ole see asja otsustamine sisuliselt, vaid ainult uurimise materjalide eelhindamine.

Sellest on tingitud protsessi selle faasi ehituse omapäratus. See toimub nagu uurimise faaski mitteavalikult, kinnisel istungil. Asja lõpetamise korral jääb kodaniku süüalusena vastutusele võtmise fakt avalikkusele teadmatuks, mis on temale suure tähtsusega. Edasi, siin ei kontrollita mitte kõiki tõendeid asjaosaliste küsitlemisega.

Selleks, et kohtu eelhinnang oleks kõigekülgne ja kindlustaks, et ettevalmistava istungi lahendus oleks õige, peab istung olema ehitatud teatud kordadel võistkondlikkuse põhimõtte lubamisega. See tähendab seda, et kohtu alla andmise faasis võivad prokurör ja süüalusena vastutusele võetud kodanik, kui kohus leiab tema kutsumise tarvilikuks, kohtu ees esineda vaidlevate pooltena. See vaidlus (ehk võistlus) puudutab küsimusi, mida kohus kontrollib NSVL, liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohtukorralduse seaduse § 27 põhjal: kas on küllaldaselt määralt kogutud

materjale, et süüalust kohtu alla anda, ja kui ei ole, kas pöörata siis asi täiendavale uurimisele või see lõpetada.

Seepärast tuleb ettevalmistav istung oma ülesannete parimaks täitmiseks ja kokkukõlas protsessuaalse demokratismi põhimõttega ehitada järgmiselt: see on kinnine kohtuistung, koosseisuga rahvakohtunik ja kaks rahvakaasistujat; seal ei kuulata üle asjast osavõtvaid isikuid; prokurör ja süüalune või tema kaitsja (kui viimased on kutsutud) esinevad kohtu ees pooltena, võisteldes vaidluses kohtu poolt istungil arutatavais küsimusis.

Meie edaspidine käsitletu on pühendatud ettevalmistava istungi käigu ja sellel lahendada olevate küsimuste üksikasjalisele analüüsile.

IV peatükk.

PÕHIMÕTTED, MILLELE ON RAJATUD ETTEVALMISTAV (KORRALDAV) ISTUNG.

Ettevalmistav istung on kohtu istung ja seepärast on tema suhtes rakendatavad kõik need üldreeglid kohtuistungite kohta, mis leiduvad Kriminaalprotsessi koodeksis. Vaatleme neid reegleid lähemalt.

1) Iga asi, mida arutab ettevalmistav istung, tuleb lahendada ühes ja samas kohtukoosseisus; kui keegi kohtunikest enne asja lahendamise lõppu välja

langeb, siis pärast väljalangenu asendamist uuega tuleb asi arutada algusest peale (VNFSV KrPK § 42). Ilma selleta tuleks uuel kohtunikul, lahendades kohtu alla andmise küsimust, toetuda mitte sellele, mida ta ise omandas uurimismaterjali analüüsist, vaid teiste kohtunike arvamusele; see annulleeriks seadusandja nõudmise lahendada kohtu alla andmise küsimus kogu kohtukoosseisu poolt.

2) Samal põhjusel on keelatud, enne kui ollakse lõpule jõudnud ühe asja arutamise, üle minna teise asja arutamisele või ära kuulata rida asju korraga ja teha siis määrus kõigi kohta (VNFSV KrPK § 258). Täiesti lubamatu on meie kirjanduses märgitud mõnede rahvakohtunike praktika, kes esitasid asjad ettevalmistavale istungile „paki“-viisi ja siis tegid istungi protokollis sissekande: „Süüdistuskokkuvõttega kümnes (või viieteistkümnes) asjas nõustuda ja järgmised kodanikud (järgneb nende loetelu) anda kohtu alla järgmiste paragraafide alusel.“ Säärane bürokraatlik asjale lähenemine moonutab täiesti kohtu alla andmise faasi sisu ja muudab ta mehaaniliseks süüdistuskokkuvõtete tembeldamiseks.

3) Iga ettevalmistaval istungil läbivaadatud asja kohta koostab istungi sekretär eri protokollis. Selles peab olema märgitud: istungi koht ja aeg, kohtu koosseis, pooled, kui nad olid kohal, kõik toimingud, selles järjekorras, nagu nad aset leidsid, esitatud taotlused ja kohtu poolt nende kohta tehtud määrused (VNFSV KrPK § 79), prokuröri ja rahvakohtuniku ettepanekud asja käigu kohta (sellest vt. allpool).

4) Ettevalmistavast istungist ei või osa võtta need kohtunikud ja rahvakaasistujad, kes on mõne poole sugulased, kas otseselt või kaudselt (mõne oma

sugulase kaudu) on huvitatud ühest või teisest asja otsustamisest, või kui nad on osa võtnud käesoleva asja menetlusest tunnistajana, ekspertina, uurijana, prokurörina, tsiviilhagejana või erasüüdistajana. Seejärel peab iga kohtuliige, kes teab mõnest märgitud põhjusest, mis ei luba tal istungist osa võtta, ettevalmistava istungi koosseisust antud asjas ise taanduma. Rahvakohtunik peab seda reeglit selgitama igale uuele rahvakaasistujate koosseisule, kes ilmub ettevalmistavast istungist osa võtma.

Edasi on rida reegleid fikseeritud isikute kohta, kes võtavad osa ettevalmistavast istungist NSVL Ülemkohtu pleenumi (eriti 54. pleenumi poolt 29. märtsil 1936. a.), VNFSV Ülemkohtu presiidiumi ja NSVL prokuröri poolt.

NSVL Ülemkohtu pleenum ja prokurör tunnistasid prokuröri osavõtu ettevalmistavast istungist vajalikuks. Süüdistuskokkuvõtte kinnitanud prokurör esineb sel istungil ettekandjana. See on täiesti loomulik. Tema on uurimise juhtija, kes vastutab selle kvaliteedi ja täielikkuse eest. Kinnitanud uurija poolt koostatud süüdistuskokkuvõtte, näitab prokurör sellega, et ta loeb uurimise küllaldaselt täielikuks ning õigeks ja vastutusele võetud süüaluse süüdistuse põhjendatuks. Sellest järeldus, millega lõpeb iga süüdistuskokkuvõtte: see ja see kodanik antakse selle ja selle rahvakohtu alla. Seda järeldust, et kodanik tuleb kohtu alla anda, peabki prokurör tõendama oma ettekandes ettevalmistaval istungil.

Arvestades prokuröri mitteilmumise võimalust, otsustas NSVL Ülemkohtu 54. pleenum, et sääraстал juhtudel võib asja arutada ka kohtuniku ettekande põhjal (üksikasjaliselt sellest ettekandest vt. allpool).

Prokuröri mitteilumumine märgitakse protokollis ja teatatakse sellest kõrgemale prokurörile.

NSVL prokurör andis pärast NSVL Ülemkohtu 54. pleenumi määrust ringkirja, milles kinnitas prokuröri osavõtu kohustust ettevalmistavast istungist ettekandjana. Sellega ühes nõuab NSVL prokurör vabariikide prokuröridelt kindlustust, et iga asi, milles on esitatud süüdistus, mis kaasa toob vabaduskaotuse, leiaks arutamist ettevalmistaval istungil süüdistuskokkuvõtte kinnitanud prokuröri osavõtul ja selle ettekandel (NSVL prokuröri ringkiri 29. juunist 1936, nr. 41/5).

Kuidas lahendab kohtupraktika nüüdsel ajal süüaluse osavõtu küsimuse ettevalmistavast istungist?

Veel enne Stalinliku Konstitutsiooni vastuvõtmist andis NSVL Ülemkohtu 54. pleenum selles küsimuses järgmised juhendid: „Süüaluse kutsumist ettevalmistavale istungile lubada erandjuhtumitel, kui asjaolude kohaselt kutsumine on tingitud tarvidusest tutvuda süüaluse isiksusega või välja selgitada mõnd konkreetset küsimust, mis on seoses süüaluse poolt esitatud taotluse rahuldamisega.“

Ei ole raske näha, et selles otsuses tuuakse kaks erinevat alust süüaluse kutsumiseks ettevalmistavale istungile. Esimene, mis on seoses kohtu enda algatusega, võib aset leida erandjuhtudel. Ainult eriti harv asjaolude kokkusattumine võib kohtult tingida isiklikku eeltutvumist süüalusega kohtu alla andmise küsimuse lahendamiseks. Üldise reegli järgi vastutab iga kodanik kriminaalkorras tema poolt toimepandud kuriteo eest. Küsimus sellest, kas on küllalt

alust tema süüdistamiseks, otsustatakse olenevalt tema vastu kogutud tõenditest. Kuid VNFSV KrK § 8 näeb ette isiku vabastamise karistusest, kes on toime pannud kuriteo, kui seda isikut kohtu arvates antud momendil ei saa lugeda enam ühiskonnaohtlikuks. Kui enne ettevalmistavat istungit asjaga tutvudes rahvakohtunik leiab aluse rakendada süüaluse kohta KrK § 8, siis peab ta süüaluse kutsuma ettevalmistavale istungile, et võimaldada kohtul tema isiksusega tutvuda.

Teine süüaluse kutsumise alus on seoses süüaluse enda algatusega. See esineb praktikas palju sagedamini kui esimene juhtum. Süüalune, tutvunud pärast uurimise lõpuleviimist kõigi asja materjalidega, loeb need mitteküllaldaseks või ühekülgseks ja palub uurijat uurimist täiendada. Uuriija jätab taotluse rahuldamata ja teatab, et asi saadetakse prokuröri kaudu kohtusse. Neil juhtudel võib süüalune pöörduda kohtusse taotlusega: a) lõpetada asi, kui ta leiab, et vastutusele võtmine ei ole põhjendatud ei faktiliselt ega juriidiliselt; b) pöörata asi täiendavale uurimisele, kui ta leiab, et toimetatud uurimine ei ole küllalt täielik, näit. ekspertiisi tegemise või asjale tähtsate asjaolude kontrollimise alal; c) kutsuda kohtuistungile täiendavaid tunnistajaid ja eksperte, nõuda mõnelt asutiselt teatavaid dokumente jne.

Igal loeteldud juhul seab süüalune ettevalmistavale istungile tõsise protsessuaalse küsimuse. Selle mitteõige lahendamine võib edaspidi kohtuistungil asja keeruliseks muuta ja põhjustada selle edasilükkamist. Mõnikord tingib siin tehtud viga otsuse äramuutmise ja uue asjaarutamise, s. t. tekitab aeglust, viivitust.

Täielik süüaluse poolt tõstetud küsimuste selgitamine ja nende parim lahendamine saavutatakse kõige kergemini tingimusel, kui süüalune kutsutakse ettevalmistavale istungile ja kohtunikud võivad tema väited asja materjalile ja prokuröri arvamusele vastu seada.

See tõlgitsus toetub ka juba mainitud esimese üleliidulise kohtu- ja prokuratuuritegelaste nõupidamise resolutsioonile. Selles tehakse ettepanek reeglina kutsuda süüalune ettevalmistavale istungile neil juhtudel, kui see taotleb kohtult täiendavate tõendite nõudmist jne.

Nendele puhtprotsessuaalsetele kaalutlustele on vaja lisandada tähtis konstitutsioonilist iseloomu kandev kaalutus. Kaitse mõistesse, mida Konstitutsiooni § 111 kindlustab igale kodanikule, kuulub süüaluse ühe põhilise õigusena tema õigus vaielda süüdistuse ja sellega seoses oleva kohtu alla andmise vastu.

Prokuröri korralduse üle anda süüalune kohtu alla teostab nüüd Kohtukorralduse seaduse § 27 põhjal kontrolli kohus. Tuleb lugeda täiesti seaduslikuks süüaluse soov teda üle kuulata kohtunike poolt, kes teostavad seda kontrolli, ja isiklikult esitada neile vastuväited prokuröri nõude vastu anda teda kohtu alla. Seepärast tuleb õigeks pidada paljudes kohtutes kehtiv praktika kutsuda süüalune ettevalmistavale istungile. See praktika lähtub sellest, et kui süüalune on avaldanud pärast uurimise lõpuleviimist protsessuaalseid taotlusi, mida peab lahendama ettevalmistav istung, siis tuleb süüalust sellele istungile lubada.

Sama määrusega lahendas NSVL Ülemkohtu 54. pleenum põhimõtteliselt süüaluse kaitsja osa-

võtu küsimuse ettevalmistavast istungist. Määrus piirab seda lubamist nende juhtudega, kus kohus tunnistab süüaluse ilmumise ettevalmistavale istungile tarvilikuks, kuid süüalune osutub alaealiseks, kurdiks, tummaks või üldse võimetuks õigesti tajuma ühte või teist nähtust füüsiliste puuduste tõttu.

Nendel juhtudel asjatundja juristi — süüaluse kaitsja — osavõtt ettevalmistavast istungist aitab kohtul kindlaks määrata asja vaieldavaid küsimusi ja tuua neisse vajalikku selgust protsessi selle faasi põhiküsimuse lahendamiseks — kas antud tõendite olemasolul võib süüalust kohtu alla anda.

Mis puutub tunnistajate ja ekspertide ettevalmistavale istungile kutsumisse, siis keelas NSVL Ülemkohtu 54. pleenum selle kategooriliselt ära. See keeld on õigustatud, sest tunnistajate ja ekspertide ülekuulamine muudaks ettevalmistava istungi sisuliseks asja arutamiseks. Kohtunikud, ära kuulanud tunnistajaid ja eksperte, samuti süüaluse seletusi, võiksid kuulutada juba otsuse asja kohta, aga mitte kohtu alla andmise määruse.

Meie peame VNFSV Ülemkohtu presiidiumi määrust 23. novembrist 1936. a. ebaõigeks; see lubab erakordsetel juhtudel ekspertide väljakutsumist ettevalmistavale istungile. Need on juhud, kus kohtunike arvates on vajalik täpsustada üksikuid ekspertiisi küsimusi või kui eksperdi arvamus sisu osutub ebaselgeks. Kui ekspertiisi arvamus kannatab säärase puuduste all, siis tuleb asi saata täiendavale uurimisele, näidates, millised küsimused tuleb täiendavalt välja selgitada.

V peatükk.

ETTEVALMISTAVA (KORRALDAVA) ISTUNGI POOLT LAHENDATAVAD KÜSIMUSED.

Millised küsimused peab lahendama ettevalmistav istung? Kas ei vii prokuröri ja süüaluse (ühes kaitsjaga) osavõtt sellest peaküsimuse püstitamisele, mida lahendab kohtuistung, s. o. vastutusele võetud süüaluse süü küsimuse püstitamisele?

Vaatleme, millised juhendid annab ettevalmistava istungi aine kohta NSVL Ülemkohtu pleenum.

Kõigepealt seisneb küsimus selles, kas on süüaluse tegevuses olemas kuriteo koosseis. Seda küsimust ei või ära segada küsimusega, kas on kuritegu kindlaks tehtud.

Kõigepealt peab kohus lahendama küsimuse, kas leidub tegevuses, mida omistatakse süüalusele, kuriteo tunnused. Võib olla, et see tegevus, milles süüdistatakse antud kodanikku, ei ole meie kriminaalõiguse vaatekohalt kuritegelik. Siis on kohtul asjata arutada, kas on küllaldaselt määralt kogutud andmeid, mis tõendavad, et kodanik on selle teo sooritanud. Seda tegevust niikuinii ei aruta kriminaalkohus. Toome mõned näited. Üks kodanik võttis teiselt laenuks teatava rahasumma, kuid kokkulepitud tähtajal ei tasunud oma võlga, hoolimata reast meeldetuletustest. Kreditor kaebas miilitsale; see võttis asja vastu, uuris seda, tegi asjaolud kindlaks ning esitas võlgnikule süüdistuse VNFSV KrK § 168 järgi.

Oletame, et asi satub kohtusse säärase süüdistusega, s. t. laenuks võetud raha tähtajaks mittemaksmine. Kohus, jättes kontrollimata tõendite olemasolu,

peab kohe püstitama väite: laenuks võetud raha tähtjaks mittemaksmine ei moodusta kriminaalkuritegu; võlgniku tegevuse kohta, kuigi see on kinnitust leidnud, on ebaõigelt kohaldatud KrK § 168, selles ei ole kuriteo koosseisu; asi tuleb kriminaalkorras lõpetada; kreditorile tuleb selgitada, et ta võib võlgnikult nõuda laenu tsiviilprotsessi korras, esitades tema vastu hagi.

Toodud näide on liiga lihtne. Mitte alati ei torka kuriteo koosseisu puudumine nii selgelt silma. See on nii eriti neil juhtudel, kui uurimisorganid rakendavad mõnd Kriminaalkoodeksi paragraafi analoogia põhjal, süüdistades kodanikku teos, mis otseselt ei ole ette nähtud kriminaalseaduses.

Võtame hiljutise näite ühe rahvakohtu praktikast. Kodanik oli vähktõbine nii raskel kujul, et seda oli võimatu arstida. Olles arst teadis ta, et teda ootab lähemas tulevikus piinarikas surm. Tema palvel üks tema sõpradest andis talle oma revolvri ja haige laskis enda maha. Ta jättis järele sedeli, milles tänas sõpra ülesnäidatud abi eest. Uurimisorganid algatasid selle sõbra vastu kriminaaljälitamise. Süüalune eitas oma kaasaaitamist haige enesetapmisele. Asi esitati kohtule süüdistusega VNFSV KrK § 16 ja § 141 2. jao põhjal.

Ettevalmistav istung, jättes kaalumata küsimuse, kas antud süüdistus leiab uurimise andmetega kinnitust, määras asja lõpetamisele. Kohtu arvates ei leidnud süüaluse tegevuses kuriteo koosseisu. Sel korral ei olnud analoogiat õigesti tarvitatud, sest seadusandja, kirjeldades KrK § 141 2. jaos ettenähtud kuriteo koosseisu, tõi sinna sisse erilise piirava tunnusemärgi: enesetapmisele kaasaaitamine on ühis-

kondlikult ohtlik ainult sel korral, kui see kaasabi on antud alaealisele või vaimuhaigele.

See näide osutab, et kohtul tuleb kuriteo koosseisu küsimust lahendades ette võtta Kriminaalkoodeksi selle paragraafi spetsiaalne juriidiline analüüs, mille alusel süüdistus on esitatud.

Mõnikord võib juhtuda asi, kus süüdistus on vormilisest küljest õige, kuid sisuliselt ei saa süüaluse tegevust tunnistada kuriteoks. Nii näiteks ametiisiku süüdistamine temale töö alal usaldatud viie rubla omastamises kuulub ainult vormilisest küljest VNFSV KrK § 116 1. jao alla. Sisuliselt ei saa seda lugeda kuriteoks tema ilmselt vähese tähtsuse ja kahjulike tagajärgede puudumise tõttu (VNFSV KrK § 6 märkus). Kui säärane asi oleks ulatunud ettevalmistavale istungile, siis oleks kohus pidanud selle kuriteo koosseisu puudumise tõttu lõpetama.

Rööbiti kuriteo koosseisu küsimusega peab kohus kontrollima, kas ei leidu asjas ühte neist alustest, mille põhjal tuleks asi lõpetada.

Millised on need alused? Need on loeteldud VNFSV KrPK § 4: 1) süüaluse surm; 2) süüaluse leppimine kannatanuga; 3) kannatanu kaebuse puudumine asjus, nagu kerged kehavigastused (KrK § 143 1. jagu), löögid (KrK § 146 1. j.), solvamine (KrK § 159 ja 160), laim (KrK § 161); 4) kannatanu kaebuse puudumine vägistamise asjus (KrK § 153 1. j.); 5) aegumine; 6) amnestia ja armuandmine Ülemnõukogu presiidiumi otsusega.

Ainult sel korral, kui asjas ei leidu ühtegi loeteldud lõpetamise alust, läheb ettevalmistav istung järgmise küsimuse lahendamisele — kas toimetatud uurimine on küllalt täielik. Kohus peab kontrollima

mitte üksnes uurimise täielikkust, vaid ka selle kvaliteeti. Uurimine võib vormiliselt olla täielik selles mõttes, et uurija on üle kuulanud kõik vajalikud tunnistajad, toimetanud sündmuse kohta vaatluse ning korraldanud ekspertiisi. Seejuures võivad kõik need uurimistoimingud või mõni neist sisaldada olulisi puudusi või on toimetatud täiesti ebaõigelt, näiteks: tunnistajailt ei ole küsitud asja kõige tähtsamaid küsimusi, eksperdiksi oli isik, kel puudusid selleks vajalikud teadmised, või on vaatluse akt koostatud nii, et selles pole välja selgitatud asjale tähtsaid andmeid.

Mõnikord on nii, et uurija märgib üles tunnistaja sõnade järgi süüdistusele tähtsad faktid, kuid hiljem neid ei kontrolli. Säärase tunnistaja ütlused jäävad paljasõnaliseks. Kohtul on raske lahendada nende tõlevastavust, kui uurimisel puuduvad vastavad kontrollmaterjalid. Seepärast on tähtis, et kõik need küsimused oleksid kontrollitud juba ettevalmistaval istungil. Kui seal avastatakse uurimismaterjali-des olulisi lünki, ei saa asja anda sisulisele arutamisele. Ta tuleb saata täiendavale uurimisele. Selleks on vajalik, et avastatud lüngad oleksid täiesti olulised. Need on esiteks säärased lüngad, mida ei saa kõrvaldada kohtuistungil, näit. keeruline laboratoorne ekspertiis, teiseks sääraste asjaolude uurimata jätmine, millest võib oleneda asja enda saatus, näit. süüdistuse puhul raiskamises nende kaitsvate dokumentide kontrollimata jätmine, millele toetus süüalune, või tapmises, riisumises jne. süüdistamise korral süüaluse väite kontrollimata jätmine, et momendil, kui aset leidis temale omistatud kuritegu, ta viibis teises paigas (viitamine alibile).

Ühes uurimise täielikkuse kontrollimisega peab

ettevalmistav istung peatuma küsimusel, kas on uurimisel kinni peetud Kriminaalprotsessi koodeksi poolt seatud reeglitest.

Muidugi ei takista protsessi iga reegli rikkumine asja saatmist kohtusse. Näitena võiks olla ebaõige tõkkeabinõu kohaldamine süüalusele. Kohus, teinud kindlaks ebaõige tõkkeabinõu kohaldamise, muudab selle ära või asendab teisega, kuid iseenesest ei mõjusta see rikkumine süüaluse kohtu alla andmise küsimust.

Kuid on rikkumisi, mis kohuslikult tingivad asja saatmist täiendavale uurimisele. Näiteks ei ole süüalusele süüdistust üldse esitatud või oli esitatud süüdistus vähem raskes kuriteos, aga uurimiskokkuvõtte, kokkukõlas asja materjalidega, räägib raskemast süüdistusest, või jälle pole süüalusele ette näidatud lõpuleviidud uurimismaterjale.

Kõigil neil juhtudel ei või ettevalmistav istung teha süüaluse kohtu alla andmise määrust. Ta peab asja tagasi saatma uurimisorganitele, näidates oma määrukses avastatud protsessinormide rikkumisele ja tehes ettepaneku neid parandada.

Ei saa purgivald loetella, millised protsessirikkumised peaksid veel tingima asja saatmist täiendavale uurimisele. Võib ainult öelda, et peale VNFSV KrPK § 128—129 ja § 206 rikkumise, millised kohuslikult tingivad täiendavat uurimist, tuleb kohtul sageli asju uurimisorganitele tagasi saata ebaõigelt ekspertiisi korraldamise puhul, näit. kui eksperdiksi oli isik, kes töötas samas asutises, kus aset leidis raiskamine, või kui see isik on antud asjas tunnistajaks, või süüalusele ei antud võimalust esitada oma küsimusi ekspertiisi toimetamisel. Kui säärastel juhtudel ekspertiis

on iseendast küllaldaselt keeruline ja selle tulemustest oleneb kogu süüdistus või selle iseloom, siis peab ettevalmistav istung saatma asja täiendavaks uurimiseks ja tehtud vigade parandamiseks. Kui seda mitte teha, siis tuleb asi peaaegu alati saata täiendavaks uurimiseks juba kohtuistungil. See tähendab lubada venitust ja asjata raskusi kõigile kohtusse kutsutud isikuile.

Kontrollides asja protsessuaalset külge peab kohus kontrollima ka seda, kas ei ole uurimisvõimud ebaõigelt asja ühendanud. Mõnikord ühendavad uurimisorganid ühte toimikusse mitme isiku asjad ainult seejärel, et neid süüdistatakse ühesugustes süütegudes, näit. mitme isiku asjad, keda süüdistatakse spekulatsioonides või vargustes. Kui need isikud ei ole omavahel seoses ja on sooritanud kuriteod iseseisvalt, siis on nende asjade ühendamine ebaõige (VNFSV KrPK § 117). Säärane ühendamine takistab kohut iga kuriteo asjaolusid ja süüaluse isikut igakülgselt välja selgitamast ja see teeb menetluse raskepäraseks.

Teinud ettevalmistaval istungil kindlaks asjade ebaõige ühendamise, teeb kohus määruse nende lahutamise kohta ja saadab need vastavale uurimisorganile täitmiseks.

Kui uurimismaterjalides ei avastu olulisi lünki ja protsessirikkumisi, läheb ettevalmistav istung üle süüdistuse küllalduse ja põhjendatuse arutamisele. Küsimuse erilise tähtsuse pärast käsitleme seda iseseisvas peatükis.

VI peatükk.

SÜÜDISTUSE PÕHJENDATUS JA KURITEO KVALIFIKATSIOON.

Ettevalmistava istungi keskseteks küsimusteks on esitatud süüdistuse küllalduse ja põhjendatuse küsimus ja neile kaasuv süüdistuse õige kvalifikatsiooni küsimus.

Süüdistuse küllalduse küsimus on tema ulatuse küsimus. Selle lahendamine oleneb uurimisel kogutud materjalidest. Süüdistus peab valjult vastama kindlakstehtud faktidele. Kui materjalidest nähtub, et süüalune, töötades asutises, mitte ainult omastas temale usaldatud väärtusi, vaid sai eraisikuilt ka altkäemaksu, peab süüdistus haarama mõlemat momenti. Kui kodanik on toime pannud neli eraldi vargust, millest asjaolud on uurimisega selgitatud, peab süüdistus sisaldama ka kõik neli vargusjuhtu. Sama reegel rakendatakse raisatud summa täpseks kindlakstegemiseks, kehavigastuse raskuse määramiseks jne. Seda peab silmas pidama ka kõigi kuriteo osaliste suhtes. Ei saa lugeda küllaldaseks süüdistust tapmises, kui see on esitatud ainult täideviijale, kui uurimise materjalist nähtub, et asjas on kihutaja ja kaasaaitaja. Ainult kui uurimisega ei läinud korda välja selgitada ühte või teist osalist või kui on andmeid, et asi nende kohta on eraldatud, võib ettevalmistav istung tunnistada süüdistuse ühe osalise vastu küllaldaseks.

Seejuures peab meeles pidama, et selles protsessi staadiumis ei või varem püstitatud süüdistusele, näit. raiskamises, lisandada teist süüdistust, näit. altkäemaksus, kuigi see järeldeb asja materjalidest. Iga süüdistus peab olema süüalusele esitatud juba uuri-

misel, et ta täpselt teaks, milles teda süüdistatakse, ja võiks esitada oma seletused. Seepärast peab ettevalmistav istung mitteküllaldase süüdistuse puhul pöörama asja täiendavale uurimisele ja uue süüdistuse esitamisele. Sama reegel rakendatakse mõistagi ka sel juhul, kui ettevalmistav istung tunnistab, et antud süüdistus tuleb laiendada mõnele isikule, keda ei ole süüalusena vastutusele võetud.

Küsimus süüdistuse põhjendatuse kohta on küsimus selle kohta, kas on küllaldaselt tõendeid süüaluse kohtu alla andmiseks. Seda küsimust ei tohi ära segada küsimusega, kas süüdistus on tõendatud.

Muidugi võivad asjaolud mõnikord juba asja uurimise staadiumis olla selgitatud säärase täiuse ja selgusega, et kellelgi isikuist, kes vaatlevad uurimismaterjale, ei teki kahtlust selles, et süüalune on antud kuriteo toime pannud, näit. on süüalune tabatud kuriteo toimepanemiselt ja tunnistab ennast süüdi.

Et ettevalmistav istung ei mõista süüaluse üle kohut, siis ei püstita ta ka endale küsimust, kas on tõendatud, et see on kuriteo toime pannud. Tema peab püstitama ja lahendama teise küsimuse: kas on uurimisel kogutud andmed sedavõrd küllaldased ja põhjendatud, et asetada isikut kohtu ette? Kas võib süüalust teha kohtualuseks?

Nende küsimuste vahe ei seisne mitte üksnes nende sisus ja tähtsuses süüaluse saatuse kohta, vaid ka nende lahendamise viisis.

Vastata lõplikult kodaniku süüküsimusele võib nõukogude protsessiõiguse järgi ainult pärast

kohtu poolt süüaluse seletuste ärakuulamist ja igakülgset suulist tõendite kontrollimist. See on lõplik asja lahendamine.

Vastata eelküsimusele süüdistuse põhjendatuse kohta võib kirjalike materjalide kontrollimisest lähtudes nimelt seepärast, et see on ainult eellahendus.

See tõendite eelhindang, see uurimisorganite ja prokuratuuri tegevuse kontroll, s. o., lühidalt öeldud, kohtu alla andmise aste, on sisse seatud selleks, et mitte lubada kergekaalulisi süüdistusi, Nõukogude kodaniku põhjendamatu muutmist kohtualuseks kõigi sellest temale järgnevate raskete tagajärgedega.

Kohtu alla andmise määrus ei tähenda sugugi süüdistuse tõendatust. Ta ei põhine üksiku tõendi ja kõigi nende kogumi sisulisel kontrollil, seepärast on tal tingiv, relatiivne iseloom. Ettevalmistav istung oma määrusega kinnitab ainult, et süüdistus ei ole kergemeelne, et ta on küllalt tõsine, et asja materjalid, kui nad kohtuistungil kinnitust leiavad, võivad olla süüdimõistva kohtuotsuse aluseks.

Toome kaks näidet meie kohtupraktikast, mis näitavad, et süüdistuse põhjendus ei ole samaväärne süüga.

Esimeses asjas, mida arutas ettevalmistav istung, süüdistati kodanik Antonovit kodanik Solomko tapmises. Tapmine leidis aset joobnud kakluses külatänaval hämarikus. Kui üks kaklusest osavõtjaist kukkus maha, karjudes: „Oh, tappis ära,“ jooksid teised laiali. Kakluse kohale jõudnud naabrid tunnistasid uurimisel, et tapetu Solomko kehal lamas üleni

verine Antonov. Viimane eitas oma süüd, seletades, et ta tõtanud kaklejaid lahutama, ta polevat näinud, kes lõi Solomkot, temale aga on keegi jala ette pannud ja ta on kukkunud maha ühes Solomkoga.

Ettevalmistav istung leidis, et Antonovi süüdistus on küllaldaselt põhistatud, ja kinnitas prokuröri süüdistuskokkuvõtte.

Asja arutamisel kohtus juhtis kaitse tähelepanu tervele reale asjaoludele, mis uurimisel olid jäänud välja selgitamata, eriti kuriteo paigal noa mitteleidmisele, mis on raskesti seletatav, kui tapjaks oli seal kohe tabatud Antonov.

Asi saadeti täiendavale uurimisele. Kasutades mõningaid tähelepanu juhtimisi isikuile, kes olid tapetud Solomkoga vihavaenus, leidis uurija ühelt kahtlusaluselt pussi, mis kohtumeditiinilise eksperitiisi akti põhjal võis olla kuriteo toimepanemise riistaks. Kahtlusalune nimetas sõbra, kes Solomko tapmisele järgnenud päeval andis temale peitmiseks pussi, ja varsti oli kuritegu selgitatud ning tapja tunnistas süü üles.

Teises asjas süüdistati kodanik Jablonnõi'd oma alaealise võõrastütre neitsinaha rikkumises. Süüalune eitas kategooriliselt oma süüd. Tõendid tema vastu olid vaieldavad. Asja arutamisel ettevalmistaval istungil mängis otsustavat osa tunnistaja — vanamehetöölise, süüaluse naabri ütlus. See seletas uurimisel, et see pole esimene säärane kuritegu, mis Jablonnõi on toime pannud. Ta mäletab, et viis aastat tagasi on süüaluse juures elanud kodune tööline, 16—17-aastane tütarlaps. Pärast mõnekuulist töötamist Jablonnõi juures on tütarlaps enese üles poonud ja pärast selgus, et tütarlapse enesetapmise põhjuseks oli tema

vägistamine Jablonnõi poolt. Tunnistaja mäletab, et Jablonnõi oli sellest enesetapmisest väga ärritatud, ta sõitis külast ära ega tulnud kaua tagasi. Mispärast asi vaibus, seda ta ei tea. Niipea kui Jablonnõi vahistati, tuletati külas meelde ka vana asi.

Ettevalmistav istung hindas selle asjaolu valgusel kõik asja kahtlased momendid ja tunnistas Jablonnõi süüdistuse põhjendatuks. Ta anti kohtu alla.

Nimetatud tunnistaja üksikasjaline ja osav ülekuulamine kohtuistungil selgitas täpselt, et Jablonnõi kodune tööline suri plekilisse tüüfusesse, et tütarlapse enesetapmine leidis aset teises perekonnas, et tunnistaja on unustanud Jablonnõi töölise surma asjaolud ja külajuttude mõjustusel, mis kerkisid seoses süüaluse vahistamisega, täitis oma mälu lüngad faktidega, mis puudutasid Jablonnõile võõra tütarlapse enesetapmist. Vanamees-tunnistaja tunnistas oma eksituse üles ja oli väga piinlikus seisundis. Teised tõendid pärast „pole esimene säärane kuritegu“ äralängemist osutusid sedavõrd puudulikuks, et kohus mõistis Jablonnõi õigeks.

Iga kogenud kohtutegelane teab asjust, mille arutamisel kohtus tõendid, mis materjalide lugemisel paistsid väga tõepärasena, kaotasid oma tähtsuse, süüdistust pehmendades või selle mõnikord koguni ümber lükates. Seepärast peab ettevalmistavat istungit juhtiv kohtunik hoolikalt valvama, et see istung ei muutuks halvasti korraldatud kohtuistungiks — ilma süüaluse, tunnistajate ja ekspertide ülekuulamiseta. Kohtunik ei või lubada, et istungil viibivale süüalusele esitataks küsimusi tema süü või süüdistuse sisu kohta. Ta ei tohi ka lubada, et süüaluse juures või äraolekul

keegi istungist osavõtjaist väljendaks arvamust süüdistuse tõendatuse üle.

Selle küsimuse arutamine, eriti neis asjus, mille süüdistus on ehitatud kaudtõenditele, on kardetav põhjusel, et kohtunikel võib tekkida vähepõhjendatud enneaegne veendumus süüaluse süüst. See veendumus võib tekitada erapooliku suhtumise süüalusesse ja tähelepanematu suhtumise kohtuliku uurimise materjalidesse.

Ainult tunnistades süüdistuse küllalt tõsiseks ja tõenditega põhjendatuks, võib ettevalmistav istung teha süüaluse kohtu alla andmise määruse.

Kui asjas ei leidu küllaldaselt süüdistust põhjendavaid materjale, peab kohus tegema vastava määruse:

a) kui kohtu arvates on võimalik koguda täiendavaid tõendeid, tuleb asi saata täiendavale uurimisele;

b) kui kohtu arvates sääraseid tõendeid pole võimalik koguda, tuleb asi lõpetada süütõendite puudlikkuse tõttu süüaluse kohtu alla andmiseks (VNFSV KrPK § 204, p. b).

Mitme süüaluse kohtu alla andmisel ühes asjas peab ettevalmistav istung hoolikalt kontrollima süüdistuse põhjendatust igäühe kohta. Täiesti lubamatu on mingisugune „üldine“ määrus kõikide süüaluste kohta. Kohtu alla andmise aluseks igäühe kohta peab olema kaalutud ja küllalt veenev materjal.

Ühes süüdistuse küllalduse ja põhjendatuse kaalumisega peab kohus kontrollima, kas süüdistus on uurimisorganite ja prokuratuuri poolt juriidiliselt õigesti hinnatud (nn. kvalifikatsioon).

Siin ei tohi olla mingisuguseid „etteküsimisi“, st. kunstlikku Kriminaalkoodeksi paragraafide rakenda-

mist, mis näeb ette raskema karistuse. Sageli juhtub meie praktikas, et ametiisik võetakse vastutusele KrS § 109 järgi, kuid asja materjalidest nähtub, et see isik pole toime pannud mingit seadusvastast tegu, vaid tegemist on võimutegevusega, lohaka suhtumisega teenistusse, mis kuulub KrK § 111 alla. Samad vead tulevad ette KrK § 107 rakendamisel tegevuse kohta, mis ei sisalda spekulatsiooni tunnuseid, vaid sisaldab ainult kaubandust reguleerivate eeskirjade rikkumist (KrK § 105). Iga kord tuleb kontrollida, kas on õigesti kohaldatud vastavalt varguse olustikule üks või teine KrK § 162 punkt, KrK § 116 esimene või teine jagu — vastavalt raiskamise summale ja olustikule, KrK § 136, 137 või 138 — vastavalt tapmise motiividele jne.

Seejuures järgib kohus järgmist reeglit. Võib parandada ebaõiget kuriteo kvalifikatsiooni, kui parandamine ei too kaasa Kriminaalkoodeksi raskema paragraafi kohaldamist, näit. võib KrK § 109-lt üle minna § 111-le, § 107-lt § 105-le, § 136-lt § 137-le või 138-le. Parandamine ei ole lubatud, kui see raskendab süüaluse olukorda. Ei või KrK § 162 p. a-lt üle minna punkt v-le või g-le, või KrK § 165 esimeselt jaolt sama paragraafi teisele või kolmandale jaole, või KrK § 116 esimeselt jaolt § 116 teisele jaole või 1932. a. 7. augusti seadusele. Kui faktilised andmed nõuavad üleminekut Kriminaalkoodeksi raskemale paragraafile, peab ettevalmistav istung saatma asja tagasi uurimisorganitele süüalusele uue, raskema süüdistuse ettepanemiseks ja nende toimingute sooritamiseks, mis osutuvad vajalikuks.

VII peatükk.

ETTEVALMISTAVA ISELOOMUGA KÜSIMUSED, MIDA LAHENDATAKSE KOHTU ALLA ANDMISE STAADIUMIS.

Kui kõik ülalnimetatud küsimused on jaatavalt lahendatud, siis ei ole süüaluse kohtu alla andmiseks takistusi. Siis peab ettevalmistav istung üle minema rea täiendavate küsimuste lahendamisele. Nende küsimuste iseloomuks on kohtuistungis ettevalmistamine. Just nendest on ka istung kohtu alla andmiseks saanud nimetuse ettevalmistav istung. Vaatleme lähemalt neid küsimusi, mida lahendab ettevalmistav istung.

1. Poolte täiendavad taotlused. Me räägime täiendavatest taotlustest, mõistes nende all neid, mida püstitatakse nüüd esmakordselt. Need taotlused, mis olid juba esitatud uurijale ja viimase poolt rahuldamata jäetud, tuleb läbi vaadata esimeses järjekorras, siis, kui kontrollitakse uurimise täielikkust. On võimalik, et süüalune esitab nüüd taotluse kutsuda kohtusse uusi tunnistajaid, eksperte, välja nõuda mõnesuguseid dokumente jne. Sama taotluse võib kirjalikult esitada ka tsiviilhageja, kes sellisena on uurija poolt tunnustatud. Lõppeks on võimalik juhtum, kus kannatanu, kes enne polnud esitanud tsiviilhagi, pöördub kohtu poole palvega vastu võtta tema tsiviilhagi.

Millest lähtub ettevalmistav istung neid taotlusi lahendades?

Tsiviilhagi küsimust ei lahendata ka ettevalmistaval istungil lõplikult, vaid esialgselt, nagu süüdistuse tõendatuse küsimustki. See ei ole veel otsus

tsiviilhagi rahuldamise kohta kindlas summas või selle rahuldamata jätmises. See otsus tehakse kohtus pärast kõigi asjaolude läbiarutamist. Praegu on see ainult määrus hagi arutamisele võtmise võimaldamise kohta. Kui asjas on andmeid, mis kinnitavad kannatanu väidet, et ta on saanud antud kuriteo läbi majanduslikku kahju, siis peab teda tunnistama tsiviilhagejaks ja tema hagi kuulub ühes kriminaalajaga läbivaatamisele. See on VNFSV KrPK § 14 poolt kindlaksmääratud reegel.

Kui ettevalmistav istung on tunnistanud kannatanu tsiviilhagejaks, siis peab ta seisukoha võtma selle kohta, kas ei tule tarvitusele võtta abinõud tsiviilhagi kindlustamiseks (VNFSV KrPK § 121). Selle küsimuse jaataval lahendamisel teeb kohus märkuse süüaluse varale aresti pealepanemise kohta VNFSV TsPK § 83 korras.

Lahendades täiendavate tõendite (tunnistajate ja ekspertide väljakutsumine, dokumentide nõudmine) küsimust, peab kohus lähtuma järgmisest üldreeglist. Ainsaks aluseks keelduda täiendavat tõendit kontrollimast on kohtu kaalutus, et antud tõend on asjale ebaoluline. Näiteks armukadedusest tapmise korral ei ole olulist tähtsust asjaolul, et süüalune on ausalt täitnud oma ametikohuseid. Süüdistuses tapmisele kihutamises on asjale ebaoluline, et süüalune on tapmise momendil viibinud mujal. Vastupidi, samal momendil on oluline tähtsus süüdistuses tapmise toimepanemises.

Üldiselt peab silmas pidama, et kui asjas on lubatud tõendid mingi fakti kinnitamiseks, siis peab poole palvel lubama tõendeid ka selle fakti ümberlukkamiseks. Kui asjas on toodud andmeid, mis iseloomustavad eitavalt süüaluse minevikku ja eluviisi, siis ei

või keelduda välja nõudmast tõendeid, mis valgustavad tema elu ja tööd positiivsest küljest.

2. Kohtuistungile kutsutavate isikute nimestiku kindlaksmääramine. Kõigepealt peab kohus lahendama küsimuse, kas asjas on vajalik prokuröri osavõtt. Prokurör kui riikliku süüdistuse esindaja võib omal äranägemisel esineda igas asjas. Kuid kohus võib omalt poolt tunnistada, et antud asja keerulisuse või ühiskondliku tähtsuse tõttu on selles tarvilik prokuröri osavõtt. See määrus on prokurörile kohuslik (Kohtukorralduse seaduse § 27).

Kaitse osavõtu küsimus tuleb nüüd lahendada Stalinski Konstitutsiooni § 111-st lähtudes. Süüaluse avaldus tema poolt valitud kaitsja lubamise või kaitsja määramise kohta kohtu poolt tuleb tingimata rahuldada. Kui säärast avaldust ei ole, peab kohus omal algatusel nimetama kaitsja VNFSV KrPK § 55 märgitud juhtudel, s. o. asjus, millest võtab osa süüdistaja, ja isikute asjus, kes füüsiliste puuduste tõttu ei saa õigesti tajuda seda, mis kohtus toimub. Peale selle võib kohus tunnistada kaitsja osavõtu tarvilikuks asja keerulisuse tõttu. Kui asjas on mitu süüalust, kelle huvid on vastuolus (näit. üks rõõnab teist) ja ühel neist on kaitsja, siis peab kohus nimetama kaitsja ka teisele, ja kui ka esimesel ei ole kaitsjat, nimetama kaitsja igale süüalusele eraldi.

On ainult üks asjade kategooria — nõukogude võimu töötajate vastu sihitud terroristlike organisatsioonide ja terroristlike aktide asjad, mida arutatakse kohtus (nimelt sõjatribunaalides) ilma prokuröri ja kaitsja osavõtuta (VNFSV KrPK § 468). Rahva-

kohtus ei ole sääraseid asju, kust prokuröri ja kaitsja osavõtt oleks keelatud.

Pärast poolte küsimuse lahendamist peab kohus kontrollima süüdistuskokkuvõttele lisandatud kohtuistungile kutsutavate isikute nimestikku. Ta peab veenduma, et selles ei ole vahele jäetud ühtki ekspertidest ja tunnistajaist, kelle ütlustel võib asja suhtes tähtsust olla. Peab meeles pidama, et meie kohus on ehitatud kõikide asjas olevate asjaolude vahetule kohtu kontrollile kohtuistungil. Järelikult tuleb istungile kutsuda kõik tunnistajad, kelle ütlustel on asja kohta tähtsust, mitte ainult „pea-“ või „kahtlased“ tunnistajad.

Kohtupraktika näitab, et kohtud mõistavad sageli tunnistajate all, kel on asja kohta olulist tähtsust, ainult neid, kes kinnitavad süüaluse süüd, ja heidavad nimekirjast välja ning loobuvad nende tunnistajate väljakutsumisest, kes esinevad kohtualuse kaitseks. Säärane süüdistav lähenemine on vastuolus nõukogude kriminaalprotsessi algreegliga, rikub jämedalt kohtualuse kaitseõigusi ega tohi aset leida. See kohtualuste õiguste rikkumine, kui sellega ühel või teisel määral on mõju avaldatud tõendite kontrollimisele, toob süüdimõistetute kaebusel kaasa otsuse äramuutmise.

Pärast tunnistajate nimekirja kontrollimist tuleb kontrollida, kus on asitõendid, kui neid asjas on. Kohtunik peab kindlustama nende toimetamise kohtusse kuni kohtuistungil alguseni.

3. Ettevalmistav istung kontrollib edasi, kas on süüaluse kohta tarvitatud õiget tõkkeabinõu. Eriti hoolikalt tuleb kontrollida säärast tõkkeabinõu kui vahistamine. Kui see abinõu ei ole käesolevas protsessi staadiumis

vajalik, siis asendab ettevalmistav istung selle teisega, vähem raskega. Kui vahistamine prokuratuuri poolt oli kohaldatud VNFSV KrPK § 158 tingimuste rikkumisega, siis, asendades selle abinõu teisega, teatab kohus seaduse rikkumisest kõrgemalseisvale prokurörile.

4. Edasi peab ettevalmistav istung lahendama küsimuse, kus kohal ja kunas tuleb asi arutusele, kas tuleb kutsuda tõlgid ja tuleb tõlkida süüaluse emakeelde süüdistuskokkuvõtte ja teised dokumendid (VNFSV KrPK § 22 ja 240), kas tuleb asi arutamisele avalikul istungil või kinniste uste taga (KrPK § 19).

VIII peatükk.

ASJA ARUTAMISE KORD ETTEVALMISTAVAL ISTUNGIL.

Läbi vaadanud küsimused, mis kuuluvad ettevalmistava istungi lahendamisele, peatume nüüd sellel korral, milles neid arutatakse ja lahendatakse. See küsimus tekitab raskusi, sest kehtivas Kriminaalprotsessi koodeksis ei leidu kindlaid protsessuaalseid reegleid kohtu alla andmise staadiumi tarvis. Meil tuleb seepärast lähtuda osalt NSVL Ülemkohtu pleenumi määrustest ja NSVL prokuröri ringkirjadest, osalt aga kohtupraktikast. Lõppeks tuleb üksikutes küsimustes lähtuda meie protsessi üldreeglitest, eriti neist, mis puudutavad kohtuistungit ja kassatsioonilist asjaarutamist.

Kõigepealt tuleb vahet teha kahe erineva korra

vahel: ettevalmistav istung võib toimuda ilma süüaluse (või tema kaitsja) osavõtuta või nende osavõtul.

1. Esimesel juhul on istungi protsessuaalne külg järgmine. Ta algab prokuröri ettekandega, kes on kinnitanud süüdistuskokkuvõtte. Selles ettekandes peavad valgustamist leidma tähtsamad ülalpoolnimetatud momendid: süüdistuse küllaldus ja põhjendatus, asja lõpetamise aluste puudumine, prokuratuuri poolt antud kuriteo kvalifikatsiooni õigsus, protsessuaalsete rikkumiste puudumine. Nende momentide selgitamiseks võivad kohtunikud esitada prokuröridele vastavaid küsimusi.

Siis teeb eesistuja kohtunik asjas kaasettekande. Selles peab ta märkima oma nõusoleku või lahkumineku ettekandjaga põhipunktides. Eriti peab ta peatuma küsimusel, kas uurimist on toimetatud küllalt täielikult, kas ei ole selgitamata jäänud asja olulised momendid, kas ei ole uurija VNFSV KrPK § 111 ja 112 vastaselt üles näidanud ühekülgust, kas ei ole asjas süüaluse taotlusi ebaõigelt rahuldamata jäetud, kas on järgitud protsessi tähtsamaid reegleid, eriti, kas vastab süüalusele esitatud süüdistus (VNFSV KrPK § 128—129) süüdistuskokkuvõtte formulatsioonile, kas on lõpuleviidud uurimismaterjalid süüalusele ette näidatud (VNFSV KrPK § 206).

Iga märge protsessireeglite mittejärgimise, ebatäielikkuse ja teiste uurimise lünkade kohta tuleb kohtunikul teha konkreetselt, viidates vastavatele toimiku lehtedele, lugedes täielikult või osaliselt ette avaldused, protokollid ja teised dokumendid.

Pärast kaasettekannet ja vastuseid küsimustele, mida kohtunikud on esitanud, läheb kohtukoosseis nõu pidama, et lahendada põhiküsimust kohtu alla

andmisest ja sellest tulenevaid lisaküsimusi. Nagu ülalpool märgitud, teeb juhul, kui prokurör jääb ettevalmistavale istungile ilmumata, põhiettekande rahva-kohtunik, mille järel leiab aset kohtunike nõupidamine.

Nõupidamine peab toimuma kohtuistungite kohta käivate üldreeglite kohaselt, s. o. ainult kohtunike koosseisus. On täiesti lubamatu mõnel pool esinev „perekondlik suhtumine“ asjasse, kus prokurör ja mõnikord ka sekretär kohtu alla andmise küsimuse lahendamisest osa võtavad.

2. Neil juhtudel, kui ettevalmistavast istungist võtab prokuröri kõrval osa süüalune või selle kaitsja või mõlemad, on istungi kord veidi teissugune. Siis avaldub poolte vahel võistkondlikkuse põhimõte. Pärast prokuröri ettekannet, kes põhistab süüaluse kohtu alla andmise tarvidust, peab eesistuja andma sõna süüalusele (või selle kaitsjale). Süüalune võib vaielda kas süüdistuse põhjendatuse vastu või võib tõendada, et temale omistatavas teos puudub kuriteo koosseis, või võib tähelepanu juhtida oma protsessuaalõiguste rikkumisele uurimise kestel. Lõppeks võib ta tähelepanu juhtida sellele, et uurimine ei ole täielik, või võib paluda, et välja nõutaks kohtuistungile täiendavad tõendid.

Süüaluse avalduste ja taotluste selgitamiseks võivad kohtunikud temale esitada küsimusi. Eesistuja peab aga kõrvaldama kõik katsed esitada süüalusele küsimusi süüdistuse sisu kohta, s. t. toimetada süüaluse ülekuulamist. Säärane ülekuulamine võib aset leida ainult kohtuistungil.

Paremaks süüaluse poolt esitatud küsimuste selgitamiseks ja nende igakülgseks valgustamiseks võib

eesistuja prokurörile ette panna anda kõigi nende kohta oma arvamus. Süüalusele kuuluva kaitseõiguse teostamiseks peab eesistuja temale andma võimaluse vastata prokuröri arvamusel.

Kuulanud poolte, s. t. prokuröri ja süüaluse (või selle kaitsja) seletused, asub kohus kohtu alla andmise küsimuse lahendamisele. Nõupidamine toimub, nagu öeldud, ainult kolme kohtuniku osavõtul. Nõupidamise kestel selgitab eesistuja kohtuliikmete ees kõiki küsimusi, mida prokurör ja süüalune on esile tõstnud, ning märgib, mis ta leiab nende esinemises olevat ebaõige. Sel korral kantakse kohtuniku kaasettekanne juba kohtunike nõupidamisele.

Seesugune protsessuaalne kord on võimalik ainuüksi juhtudel, kui süüalune on lastud ettevalmistavale istungile. Oleks ebaõige lasta süüalust ettevalmistavale istungile alles pärast seda, kui prokurör ja kohtunik on teinud oma ettekande ja kaasettekanne. Säärase istungi korralduse puhul oleks süüaluselt võetud võimalus vaielda prokuröri väidete vastu ja tema lubamine istungile muutuks paljaks formaalsuseks.

Veel vähem lubatav oleks kord, kus kohtunik süüaluse juuresolekul hakkaks oma kaasettekanne hindama üksikuid asjaolusid ja avaldaks oma arvamust süüaluse vastuväidete ja taotluste kohta. Süüalune sooviks loomulikult kohtuniku märkustele vastata, ja siis võiks kujuneda võistlus süüaluse ja kohtuniku vahel. See on täiesti lubamatu. Kohus on just seepärast kohus, et ta on kutsutud lahendama vaieldavat küsimust. Antud korral on see vaidlus prokuröri ja süüaluse vahel selle üle, kas võib viimast kohtu alla anda. Kui kohtunik ise sellest vaidlusest osa võtab, on tal raske säilitada kohtunikule vajalikku erapoole-

tust, rahu ja objektiivsust, ning süüalusel on võimatus kaevata kohtuniku erapoolkuse ja eelarvamuse üle. Ainus tee seda vältida ja õigesti toimetada kohtu alla andmist süüaluse osavõtul on korraldada võistlus prokuröri ja süüaluse (või selle kaitsja) vahel ja kanda kohtuniku seisukohavõtt kohtunike nõupidamisele.

IX peatükk.

ETTEVALMISTAVA ISTUNGI MÄÄRUS.

Kohtunike nõupidamise tulemus väljendatakse määrusena. Selles määruses peab lahendatud olema iga ettevalmistaval istungil läbivaadatud küsimus. Kõigepealt peab kohus lahendama asja edaspidise käigu. Olenevalt ettevalmistaval istungil kindlaks tehtud asjaoludest võib kohus VNFSV KrPK § 238 ja Kohtukorralduse seaduse § 27 alusel:

a) asja lõpetada. Sel juhul peavad määruses olema selgelt ära toodud alused, mille põhjal asi lõpetatakse: kuriteo koosseisu puudumine, aegumine, amnestia-akt või kogutud tõendite ilmne puudulikkus kohtu alla andmiseks. Teinud säärase määruse, peab kohus süüaluse kohta tarvitusele võetud tõkkeabinõu ära muutma ja lahendama asitõendite saatuse küsimuse (VNFSV KrPK § 69 ja 70);

b) pöörata asja täiendavale uurimisele. Sel juhul peab kohus selgelt ja täielikult oma määruses loetlema, millised asjaolud on vaja välja selgitada ja millised protsessirikkumised parandada;

c) saata asja edasi alluvuse järgi. Säärane määrus tehakse kahel juhtumil: 1) kui kohus tunnistab, et antud kuritegu allub teisele kohtuliigile,

näit. mitte rahvakohtule, vaid oblastikohtule või sõjatribunaalile (VNFSV KrPK § 35 ja 36); 2) kui kohus tunnistab, et asi allub küll sama liigi kohtule, kuid teisele jaoskonnale või rajoonile kuriteo toimepanemise paiga järgi (VNFSV KrPK § 29);

d) muuta süüdistuse kvalifikatsiooni või formulatsiooni ja anda süüaluse kohtu alla. See määrus tehakse järgmistel juhtudel: 1) kui faktid, mis on süüdistuse aluseks, on süüdistuskokkuvõttes õigesti kirjeldatud; süüdistuse kvalifikatsioon on ebaõige ning tuleb kohaldada Kriminaalkoodeksi paragraafi, mis tingib vähem raske karistuse. Niiviisi võib ettevalmistaval istungil süüdistust muuta: VNFSV KrK § 136-lt § 137-le või § 138-le, § 116 2. jaolt § 116 1. jaole, VNFSV KrK § 162 p. v-lt sama paragraafi p. a-le jne. Kuid üleminek vähem valjult paragraafilt valjemale paragraafile on lubamatu; neil kordadel tuleb asi saata täiendavale uurimisele; 2) kui süüdistuse kvalifikatsioon on õige, kuid süüdistuse aluseks olevad faktid on kirjeldatud ebaõigelt või mitteselgelt. Sel korral tuleb faktiline olukord kirjeldada uuesti, s. t. anda uus süüdistuse formulatsioon, jättes endise kvalifikatsiooni; 3) lõppeks, kui faktid, mis on süüdistuse aluseks, on kirjeldatud ebaõigelt või ebaselgelt ja ka kvalifikatsioon on ebaõige. Sel korral tuleb uuesti koostada nii süüdistuskokkuvõtte kirjeldav osa kui ka resolutiivosa.

Kõigil nimetatud juhtudel lasub süüdistuskokkuvõtte muutmise kohustus kohtunikul, kes on ettevalmistava istungi eesistujaks (VNFSV KrPK § 238). Seejuures peab meeles pidama, et süüdistuskokkuvõttesse ei või paigutada sääraseid süüdistusi, mida uurimisel süüalusele ei ole esitatud;

e) kinnitada süüdistuskokkuvõtte ja anda süüaluse kohtu alla. See on juhtum, kus kohus ei leia uurimismaterjalides olulisi lünki ja protsessuaalseid rikkumisi ning on nõus prokuröri ja süüdistuse küllalduse ja põhjendatuse ning selle kvalifikatsiooni suhtes.

Kohtu alla andmise määrukses peab leiduma lahen-dus täiendavate tunnistajate ja ekspertide väljakutsu-mise ja teiste tõendite väljanõudmise kohta, prokuröri kohusliku osavõtu kohta, kaitsja nimetamise või luba-mise kohta, istungi aja ja koha ning asja arutamise korra kohta.

Määruse kirjutab reegli kohaselt eesistuja, sellele kirjutavad alla kõik kohtunikud. Ettevalmistava istungi kui kohtu alla andmise erilise ja väga tähtsa staadiumi kohuslikuks tegemisega peab tunnistama, et on kaotatud VNFSV KrPK § 79 reegel, mis nõuab ettevalmistava istungi määruse paigutamist selle istungi protokollile. (Nii lahendab selle küsimuse VNFSV Ülemkohtu presiidiumi määrus 27. veebr. 1936. a., protokoll nr. 9.)

Ettevalmistava istungi protokollile koostab sekretär; see sisaldab kohtunike ja istungist osavõtjate toi-mingute kogu kirjelduse, mille juures viibib sekretär. Protokoll peab olema alla kirjutatud kohtuniku ja sekretäri poolt. Määrus ja protokoll tuleb õmmelda toimikusse.

NSVL Ülemkohus märkis juba oma 1935. a. direk-tiivkirjas (17. aug. nr. 42) nende dokumentide — pro-tokollile ja ettevalmistava istungi määruse — suurt tähtsust.

Ettevalmistava istungi poolt tehtud kohtu alla andmise määruse peale ei saa süüalune edasi kaevata

(VNFSV KrPK § 237). Edasikaebamine looks venitamise ohu. Hoolikas materjalide läbivaatamine ettevalmistaval istungil on küllaldaseks tagatiseks aluseta kohtu alla andmise vastu.

Asja lõpetamise määruse peale ei saa edasi kaevata ka asja kohtulikust arutamisest huvitatud kannatanu — tsiviilhageja.

Prokurör, kes ei ole nõus asja täiendavale uurimisele pööramisega või asja lõpetamisega, võib esitada protesti ettevalmistava istungi määruse vastu. Samuti kõrgemalseisja prokurör, kes ei ole nõus kohtu alla andmise määrusega ja kes leiab, et asi kuulub lõpetamisele, peab esitama protesti ettevalmistava istungi määruse vastu.

Neil juhtudel peab rahvakohtunik, kes on saanud protesti, selle saatma ühes toimikuga oblasti- (krai-) kohtu kriminaalrajade kohtukolleegiumile. Selle kohtu määrus lahendab lõplikult asja käigu.

Pärast süüdistuskokkuvõtte kinnitamist ja süüaluse kohtu alla andmist lasub rahvakohtunikul kohustus kuulamiseks asja tehniliselt ette valmistada.

Olulisimaks momendiks, millel on õiguslik tähtsus, on õigeaegne süüdistuskokkuvõtte kätteandmine süüalusele. VNFSV KrPK § 235 järgi tuleb see ära kiri kätte anda mitte hiljem kui kolm päeva enne kohtuistungil avamist. Selle tähtaja mittepidamine tingib asja edasilükkamise, mis on seoses üleliigsete kuludega ja asja venimisega. Määrates asja arutamisele, peab rahvakohtunik seepärast alati kontrollima, kas on järgitud KrPK § 235. Seejuures peab VNFSV KrPK § 240 põhjal süüdistuskokkuvõtte tõlgitada süüaluse emakeelde, kui ta ei valitse seda keelt, milles asja arutatakse.

Juhul, kui ettevalmistav istung tunnistas kaitsja osavõtu kohtuistungist vajalikuks, kuid süüalune pole teda valinud, teatab rahvakohtunik varakult kohalikule advokatuuri organisatsioonile kaitsja nimetamiseks. Kui asjas on süüalused, kelle protsessuaalsed huvid on lahkuminevad, tuleb neile igapäevale nimetada eri kaitsja (VNFSV KrKP § 250 ja 251). Kui süüalune viibib vahi all, annab rahvakohtunik kaitsjale loa temaga kokkusaamiseks (VNFSV KrPK § 252).

Edasi peab rahvakohtunik kontrollima, kas sekretär on täitnud kõik ettevalmistava istungi määrused kohtusse kutsutavate isikute nimestiku täiendamise ja täiendavate dokumentide väljanõudmise kohta jne. Kohtuistungil peab tagatud olema asitõendite toomine kohtusse, kui neid ei hoita mitte toimiku juures, vaid uuriija ametiruumis või miilitsajaoskonnas.

Rahvakohtunik peab meeles pidama, et säärase tehniliste toimingute mitteõigeaegne täitmine, nagu nõudmiste, kutsete, telefonogrammide saatmine jne., võib tingida kohtuistungil edasilükkamise. Kas või ühe tunnistaja mittekutsumine, kelle ütlused on ettevalmistav istung tunnistanud asjale oluliseks, on seaduslikuks aluseks asja edasilükkamiseks, ja sellekohane taotlus tuleb rahuldada.

Kui juba pärast kohtu alla andmist saabuvad uued poolte (süüaluse ja tsiviilhageja) taotlused täiendavate tunnistajate väljakutsumiseks, dokumentide väljanõudmiseks jne., lahendab kokkukõlas VNFSV KrPK § 239-ga need taotlused rahvakohtunik üksinda. Seejuures ei tohi ta teha sääraseid määrusi, mis ettevalmistava istungi määrust kas või osaliseltki muudaksid. Ühe või teise taotluse tagasilükkamine ei takista

poolt esitamast sama taotlust kohtuistungi avamisel selles asjas.

Lõppeks peab rahvakohtunik kindlustama pooltele võimaluse tutvuda kohtukantseleis toimikuga ja sellest välja kirjutada neile vajalikke andmeid (VNFSV KrPK § 252).

SISUKORD.

	Lk.
I ptk. Kohtu alla andmise instituudi tähtsus	3
II ptk. Kohtu alla andmine — kriminaalprotsessi iseseisev faas	5
III ptk. Kohtu alla andmise instituudi iseärasused ..	10
IV ptk. Põhimõtted, millele on rajatud ettevalmistav (korraldav) istung	13
V ptk. Ettevalmistava (korraldava) istungi poolt lahendatavad küsimused	20
VI ptk. Süüdistuse põhjendatus ja kuriteo kvalifikatsioon	26
VII ptk. Ettevalmistava iseloomuga küsimused, mida lahendatakse kohtu alla andmise staadiumis	33
VIII ptk. Asja arutamise kord ettevalmistaval istungil	37
IX ptk. Ettevalmistava istungi määrus	41

A-11726

**„RAHVAKOHTUNIKU JA RAHVAKAASISTUJA
BIBLIOTEEGIS“ ILMUVAID TEOSEID:**

Koževnikov: Kriminaalasjade alluvus.

Laptev: Kuriteo koosseis ja kriminaalasjade kvalifikatsioon.

Arsenjev: Kohtuistung kriminaalasjus.

Koževnikov: Kohtuotsus kriminaalasjus.

„ Otsuste peale edasikaebamine ja protestimine
kriminaalasjus.

Menšagin: Kuriteod võimuorganite vastu.

Utevski: Kuriteost osavõtt.

Durmanov: Karistatuse aegumine ja kustumine.

Lapšina: Abort.

Relchel: Alimentide asjad.

Abramov: Kohtuistung tsiviilasjus.

„ Kohtuotsus tsiviilasjus.

Kleinman: Kohtu otsuste ja määruste peale edasikaebamine
ja protestimine tsiviilasjus.

Jt. jt.

HIND 1 RBL. 20 KOP.